

brž ko ne raztegnjeno po morebiti ne pravilni vléki, ker ni bilo izvedene zdravniške pomoči zraven. Da pa je tele res tako dolgo bivalo v maternem telesu, o tem ni dvombe, ker zagotovilo se nam je od več oseb, ki so na tanko si zapomnile, kedaj da se je krava ubrejila.

* Preteklo leto za najslabeje vinsko leto na Nemškem razglasa časnik „Weinlaube“ tako-le: „Prestali smo tedaj vinsko leto 1871.; spolnilo je jeseni, kar je obetalo poleti; dobili smo tako slabo in tako malo vina, da le uno od leta 1817. mu je enako, kakor pripovedujejo možje, ki se še spominjajo leta 1817. — V tako „črne bukve“ vendar ne moremo zapisati našega pridelka.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

I. pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem 1872.

Predragi moj! Čudno zaumene imaš Ti res o mojih „prostih urah“, ker mi praviš med drugim v svojem zadnjem pismu: „Popiši mi nekoliko zdaj o dolzih zimskih večerih, ko se gotovo dolgočasiš, potovanje svoje k 1. hrvaški učiteljski skupščini v Zagreb!“ — Ti si sicer to prošnjo na kratko in lahko izrekel, ter bi moje črtice morebiti v resnici tudi rad bral; al dragi moj, ako bi Ti jez do pičice natančno popisati hotel, koliko prijetnih spominkov na Hrvaško sem si bil prinesel kot „odpustek“ v svoji popotni mavhici domú, predolgo bi mogel sedeti, prebiraje moja pisma. Minuli bi med tem zimski večeri in oglasila se mila kukovica. Zato moraš že zadovoljen biti s kratkim popisom, kajti verjemi mi — mojih prostih ur je hencano malo. Vstrezam pa Tvoji želji tem raji, ker se nadejam spodbosti Te, ako se še kedaj kaka taka prilika pripeti za pot v Zagreb, da ne boš čepel kot mrzljak domá, ampak da opaseš torbico in potuješ k bratom našim na jugu. Poslušaj me tedaj drage volje!

Od zlatih žarkov prve jutranje zore prijetno obsijan je gledal stari Ratitovec doli na Selško dolino v jutro 22. avgusta minulega leta, ko sem se bil odpravil od doma. Okrog Selc in po Bukovškem polji zakrivala je pusta mrzla megla dno doline, ter ne le omejevala razgled po mični okolici, nego tudi segala mi do kosti, da sem se moral zavijati v suknjo, tako, kakor da bi prakta že kazala slano in sneg. Konec soteske, kjer se popotniku hipoma odpre sprelepi razgled proti Loki, Smarni gori itd., so mi pa prijetni solnčni žarki že naznanjali prijazni topli dan. Ob 6. uri sem bil že v Škofjiloki. Spominjaje se nauka svojega blagega rajnega očeta, da se je za srečno pot tudi treba Bogu priporočiti, stopim memo gredé v ondotno cerkev, ker je, kakor ondi navadno pravijo, ravno „nuna k sv. maši zvonila“. Milo prijetno je zadonel orgeljni glas po prijazno-mičnih in snažno-gleštanjih cerkvenih prostorih, ko sem prestopil njihov prag; lahko mi je bilo spoznati, da umetna roka prebira dobro vbrane orgle; tudi petje je bilo lepo soglasno; vendar pa bi o poslednjem skor nekaj opomnil — al nočem; vsaj vem, da bo marsikdo, kdor bo bral to pismo, lahko razumel, kaj da hočem reči! — *bilo nemško?*

Kaj naglo mi je bil minil v Škofjiloki juterni čas; ob 9. uri pa me je naložil moderni „omnibus“ ter peljal me na kolodvor. Ločani res o tem napredujejo; kajti dva kaj lična vozova stojita na službo popotnikom proti kolodvoru ali nazaj v Loko. Kdo bi pa tudi peš tolkel tako daljo ven do železnice. Škoda in škoda, da je dotično vodstvo ob času cestnega zidanja toliko gledalo na par forintov, ter odmaknilo kolodvor od krasno

ležeče Škofjeloke tako daleč ven na Trato! Naša malenkost je že takrat v „Novicah“ imenovala šaljivo to postajo „na Pozabljenem“. Pa za zdaj je že mlena! Upajmo, da bo železnica, ki se ima skoz Poljansko dolino delati, gledala bolj postrežljivo na potrebe ljudi. Toliko pa vendar moramo spoznati, da okolica Škofjeloškega kolodvora sama na sebi je rajska. Kaže se nam v lepovidnem okrogu Škofjeloški grad z iztokom Poljanske in Selške doline; slavni Crnigrob; sloveča St. Joštova in Šmarna gora; velikansko gorovje, ki loči Krajno od Stajarja, z eno besedo: človek strmi o vseh teh naravskih lepotijah. Ni se čuditi, da domači in tuji v novejšem času tako radi o prostih dnevih dohajajo le-sem in tudi dalje po železnici na Gorensko na sprehod.

Kmalu po mojem prihodu na kolodvor pripelje tudi „lukamatiče“ od Kranja sem mnogo mi blagih src. Bili so vmes dragi sosedje moje domače hiše, ki so bili namenjeni nazaj v skrito podnožje Ratitovca; našel in pozdravil sem pa tudi učiteljske sobrate: S., K. in C., ki so bili z menoj vred namenjeni na izhodne kraje. Z zagrebško „pristupnico“ sem dobil od železničnega denarničarja „karto“ za polovico vožne cene, in kmalu smo oddrdrali po prijazni okolici proti Medvodam. Tudi ta kolodvor stoji na lepem kraju, ter daje fotografom krasnih panoram na izbiro. — In zopet je šlo dalje ob obrežji višnjeve Save, ter prek sloveče Šmarne gore proti Vižmarjem. Tu sem pomiloval ravno imenovano vas, kateri je bil učinil pred malo dnevi popred hudi požar silno škodo. Prečudno, da se v novejših časih toliko in toliko čuje o nesrečah ognja. Ne vem, ali so ljudje res tako neskrbni in nepazni postali, ali pa so taci nesreč krivi drugi vzroki. Bodi se pa, kakor hoče, samo to naj rečem: ker imajo ljudje dandanes za toliko nepotrebnih reči novcev, naj jih imajo še za zavarovanje svojega pohištva. Prilike za to se jim ne manjka; vsaj vedno hodijo agenti okrog na „koledvo“, ki ljudi tako rekoč silijo k dobremu.

Okolice Ljubljanske, skozi katero nas je dalje tiral urni hlapec, ne bom opisoval; vsaj je dosti znano, da je ona ključ, ki odpira popotnikom duri na romantično gorensko, v čudovito notranjsko, in milo dolensko stran prelepe zemlje kranjske.

Akoravno ima Rudolfova železnica v Ljubljani svoj lastni kolodvor, vendar večina popotnikov izstopa na južno-železničnem. Tudi mi s tovarši smo storili tako. Odloživši v palači enaki sgradi prelepe Tavčarjeve gostilnice svoje popotne torbice, šli smo vsaki po svojih opravilih križem po Ljubljani, in še le dón poldanskega zvona privabil nas je zopet skupaj. Bilo se nas je sešlo tu precej obilo število učiteljev iz raznih krajev domače zemlje; dobra postrežba in prijateljski razgovori oslajevali so nam opoldanski obed.

Od tod se tudi za danes od Tebe poslovim. Na zdravje!

Ves Tvoj

Josip L. Železodolski.

Znanstvene stvari.

Poročilo

o VII. občnem zboru slovenske Matice

15. februarja 1872.

Po sv. maši, katero so ob 8. uri služili preč. stolni prošt in Matičin odbornik gosp. dr. Pogačar v stolni cerkvi, prične se ob pol 10. uri v čitalnični dvorani, v kateri je na steni visela podoba dr. Lovro Tomanova, narejena po domačem slikarju J. Franketu, občni zbor pod vodstvom prvosednika dr. Coste. Pričujoči so bili

gg. odborniki ljubljanski: dr. J. Bleiweis, L. Jeran, F. Kandrnal, A. Lésar, Jož. Marn, dr. J. Pogačar, dr. Fr. Papež, Andr. Praprotnik, Fr. Souvan, J. Šolar, Iv. Vavrù, Iv. Vilhar, dr. L. Vončina, dr. Jož. Vošnjak, dr. Jer. Zupanec, in vnanji: g. Jož. Gorup. Zbralo se je nad 70 družbenikov ljubljanskih in vnanjih, med vnanjimi: gg. dr. Rapoc, Ripšl, Bezenšek, Klavžar, dr. Samec, dr. H. Dolenec, Fr. Hren, Tom. Zupan, Zorec, Stritar, Jereb in drugi. Mnogo mnogo družih je poslalo volilne liste, katerih se je naštel do 837.

Dr. E. H. Costa skupščino prične z ogovorom, v katerem pozdravi zbrane društvenike, in še posebno one, ki so prišli od daleč; potem se opraviči o tem, da ni občnega zbora za 1871. l. po §. 8. Mat. pravil sklical o poletenskem času; prvi razlog bil je tadani politični položaj: deželni zbori meseca avgusta in septembra, razpust deželnega zbora in delovanje za nove volitev in meseca decembra zopet sesija deželnega zbora; drugi razlog pa tiče društvo samo, ker je hotel počakati dovršenja knjig za 1871. l., in da so te še le zdaj dovršene, tega ste krivi dve sesiji deželnega zbora, za ktera so tiskarnice imele toliko dela, da so Matičine knjige morale čakati. Vendar pa zaradi tega, kakor pokaže tajnikovo poročilo, ni bilo kar nič pretrgano Matičino delovanje, marveč je odbor skrbel za to, da se dve knjigi za 1872. l., ki se tiskate v Pragi zato, ker nismo mogli na posodo dobiti podob, dovršite in z zemljevidi za 1871. l. razpošljete že konec meseca marcija. Zaradi teh razlogov — pravi prvosednik — bode me, tako se nadejam, sl. zbor oprostil omenjenega malega prestopka matičinih pravil, zlasti ker društvu ni na nikakoršno kvar. — Dalje se prvosednik spominja ustanovnikov, od poslednjega občnega zbora umrlih, zlasti dveh, ki sta bila delavna tudi na slovstvenem in političnem polju, namreč g. Miroslava Vilharja in g. Matija Preloga. — Velikega pomena za Matico je znamenit dar, ki jej je došel iz rok Njega c. kr. apost. Veličanstva cesarja, še više — pravi — pa je ceniti Njega c. kr. Veličanstva priznanje uspešnega delovanja Matičnega; zato vas vabim, da z menoj zakličete: „Slava Njega c. k. apost. Veličanstvu!“ (Društveniki vstavši trikrat zakličejo: „Slava!“) — Važen dogodek za Matico je privoljenje, da si sme napraviti svojo tiskarnico. Odbor v tej stvari še ni storil daljne stopinje, ampak jo še resno prevdarja, in danes se še ne dá povedati, ali in kedaj se poprime privoljenja, ktero že v svojih rokah ima; pa vsaj se temu tudi tako silno ne mudi, ker se knjigi za 1872. leto tiskate v Pragi; važno in koristno pak je to privoljenje za Matico na vsak način.

Izrekši zahvalo g. A. Lésarju, ki neutrudljivo opravlja mnoga in težavna tajniška opravila, — gosp. dr. Jer. Zupancu za ne mali trud, ki ga ima z Matično blagajnico od njenega začetka in g. Iv. Vavrù-u za marljivo oskrbovanje društvene knjižnice (vsem trem gospodom občni zbor vstavši pokaže svoje priznanje), veli prvosednik tajniku brati

poročilo o odborovem delovanju,

ktero se glasi od besede do besede tako-le:

„Slavni občni zbor! Stebri, na katerih stoji vsako slovstveno društvo, so: a) društveniki, b) novci, c) pisatelji in d) vodeči odbor s poverjeniki.

Poročilo o Matičnem delovanju v preteklem društvenem letu ali oziroma od 1. decembra 1871. l., to je, od zadnjega (VI.) občnega zbora do današnje občne skupščine, mora toraj govoriti o naštetih glavnih podlagah blagega našega slovstvenega društva.

I. O društvenikih.

Glavne knjige zadnja številka 1. decembra 1871. leta bila je 1864, danes pa jej je 2169. Razviden je

toraj prirastek za 305 udov. Med temi je ustanovnikov 19, letnikov pa 286.

Izmed ustanovnikov so preteklo leto pomrli: 1. dr. Cvajer Ivan, 2. Greselj Josipina, 3. Klemenčič Jožef, 4. Murko Anton, 5. Novak Janez Krst., 5. Pinežič o. Viktorin, 7. Pust France, 8. Rozman Jožef, 9. Rudež Jožef, 10. Škofec Ivan, 11. Vilhar Miroslav, 12. dr. Matija Prelog, 13. „Leseverein“ v Bistrici, ki je k Matici pristopil 1864. leta in plačal 50 gold. ustanovnine, pak se je izbrisal, ker nam je došla vest, da ga več ni.

To kaže toraj prirastek za 7 ustanovnikov.

Izmed letnikov pa jih je doslé toliko pomrlo ali odstopilo, da jih danes štejemo 1474, k temu prištevši ustanovnikov 405, pokaže se vseh sedanjih udov 1879.

Če pogledamo razvrstitev udov po škofijah, po katerih je osnovan imenik, in letošnje številke primerjamo z lanskimi, razvidimo, da se je število matičarjev pomnožilo: a) v ljubljanski škofiji za 79, b) v lavantinski škofiji za 49, c) v Krški škofiji za 13, d) v goriški nadškofiji za 81, e) v tržaški škofiji za 22, f) v sekovski škofiji za 19, g) v drugih škofijah za 19, skupaj 268.

Največi prirastek je toraj v goriški nadškofiji. Za lepi ta prirastek gré hvala gg. poverjenikom, zlasti nekterim.

Če tudi je ta prirastek znaten, vendar si kar nič ne prikrivajmo, da ne bi mogel biti še znatnejši, ako bi vsi pravi rodoljubi spoznali važnost našega društva in prave omike. Iz trdnega svojega prepričanja govorim, ako rečem, da bi pri Matici mogli biti: vsi duhovni slovenskih škofij, ki so temelj vložili slovenskemu slovstvu in do najnovejših časov je skoro edini gojili (pač ne bi bilo častno za sedanjo duhovščino, ako bi iz svojih rok spustila to svoje dete) in vsi uradniki slovenskih okrajev, vsi slovenski grajščaki in trgovci in vsaj polovica učiteljev, obrtnikov, bogoslovcev in učencev srednjih šol, kajti vsi ti zmorejo mali letni donesek dveh goldinarjev. Upajmo, da se to zgodi v prihodnjem letu!

II. O denarnem stanju.

Ker je natančni račun od 1. julija 1870. leta do 1. julija 1871. leta tiskan v „Letopisu“ in ga imajo gg. društveniki tudi v posebnih odtiskih v rokah in ker bode g. blagajnik posebej poročal o njem, zato tukaj omenim le prirastka matičnega premoženja.

Vse društveno premoženje je znašalo 1. julija leta 1881 52.344 gold. 20 kr.
lanski račun je kazal 42.795 „ 2½ „

Od tod je razviden prirastek za 9.549 gold. 17½ kr.

Vendar pa ne smem zamolčati dveh velikodušnih darov, ki sta v preteklem letu došla Matici:

a) Njega c. k. apostolsko Veličanstvo cesar Franc Jožef je o priliki, ko mu je Matica poklonila svoje doslé izdane knjige, priznavši uspešno blago delovanje njeno, iz lastnega zaklada podariti blagovolilo 500 gld.

b) Gospá Lujiza Tomanova je Matici vstrežaje izrečeni želji svojega supruga, izbuditelja in prvega predsednika našega društva, dr. Lovro Tomanu, izročila 10 državnih obligacij z obrestmi v srebru za 10.000 gold. imenne vrednosti.

Odbor ni prezrl svoje dolžnosti, ampak je svojo srčno zahvalo za omenjena darova po c. kr. deželnem predsedniku poklonil Njega c. k. apost. Veličanstvu in tudi gospej Lujizi Tomanovi izrekel svojo zahvalo ter jo vpisal med ustanovnike.

Poročilo o denarnem društvenem stanju sklepam s tem, da gg. društvenikom zlasti priporočam pozornim biti na vse opombe, ki so pridjane tiskanemu ra-

čunu, zlasti na ono, ki kaže, kako so Matici dohajali letni doneski. In pri tej priliki ne morem zamolčati želje, da bi g. društveniki v redu, to je, v prvi polovici vsakega leta pošiljali doneske, da more Matica tudi v redu, to je, koj po dovršenji tiskanin plačati delalce in knjige. Zlasti letos, ko knjige za 1872. l. pridejo na svetlo že konec meseca marcija, bilo bi želeti, do vsi letniki za 1872. l. in oziroma tudi zaostalo letnina odrajtajo vsaj v začetku meseca aprila.

(Dalje prihodnjič.)

Politične pridige.

Spisuje Fr. Jaroslav.

II.

Slovenec in sploh Slovan je zaradi svoje klete ne-edinosti obsojen v trpljenje. Za bedaka ga ima vsak, komur se poljubi. „Močni, nepremagljivi boste — dejal je starček Svato pluk svojim sinovoma — ako boste edini; nihče vas ne bode mogel politično pogubiti; ako pa ne boste poslušali mojega nauka in svarjenja mojega, prišle bodo vse nadloge in nesreče nad Slovane: zasmehovanje, zaničevanje, zatiranje, preganjanje, ječa, pa politična in narodna smrt! Tujcem boste robovali, njihovej deci pa boste za svarilo, kajti reklo se bode: „Gledite, tako se je zgodilo s Slovani, ker so bili nesložni!“

Zlata resnica, ki si jo povedal v preroškem duhu, čestiti starček Svato pluk! Oj, da bi nikdar ne zabili tvoje butarice palic!

S svojo neslogo smo izgubili tudi svojo slovstveno edinost, ktere sta položila tako krepek, tako zastaven temelj naša blagovestnika Ciril in Metod. Kedaj se bomo dokopali do slovstvene edinosti? Pred vsem drugim treba je zatreti needinost, tega gada, tega modrosa, ki nas smrtno pika; njemu je treba na glavo stopiti.

Bog, ki nas je vstvaril kot Slovence, noče, da bi katerikoli narod poginil. Vsakemu je dal sposobnosti, vsacemu pravico, da se po svoje razvija, in da doseže svojo srečo na zemlji. Kako velika dobrota je to! Oj, da bi spoznali jo! Zato je vsak rojen Slovenec dolžan svojo duševno in telesno moč obračati v napredek in razvoj svojega zanemarjenega naroda.

Res je, da so drugi narodi številnejši, vendar pa tudi mi po svojem pičlem številu lahko vse storimo, česar je treba narodu našemu, in hvaležen nam bode. Nikar ne zagrebajmo narodnosti svoje v tujščino! To bi bil greh! Zato je vsak Slovenec dolžan delati za narod svoj, vsak brez razločka, naj je gospod ali kmet, premožen ali ubožen. Vsak se mora truditi, če hoče svojo dolžnost do matere svoje Slovenije izpolniti.

Al koliko lenobe, koliko zanikarnosti je še v Sloveniji!

Zanikarni Slovenci in Slovenke po mojih mislih so vsi oni, ki skoraj nobenega slovenskega lista ne naročé, nego k večemu na pòsodo beró. Pač res zaslužijo taki, kakor veli „Brencelj“, da bi se ostro kaznovali. Taki delajo krivico svojemu bližnjemu, kajti oni zastonj beró ono, kar drugi, včasih s trdo zasluženimi krajcarji naročujejo. Taki Slovenci in Slovenke kradejo denar slovenskemu narodu, ker ga, mesto da ga obračajo za domače slovstvene izdelke, rajši izdajajo za tuje jezične knjige in časnike; drugim privoščijo zaslužek, domačim pa ne. Ali ni to velika napaka? Pa kaj velim: napaka? — velika krivica je!

Zanikarni so tudi vsi tisti Slovenci in Slovenke, ki samo prepevajo in popivajo „za narod“, kakor pravijo. Njih kratkočasje je lenoba; ono nič ne koristi slovenskemu narodu, nego mu celó škoduje. Takih, ki

radi pojó, ima Slovenija, žalibog, že tako preveč. Koliko zlega dela žganje, vzlasti po gornjem Kranjskem! Kakor lesni črv nam izjeda krepki narod. Preganjajmo tega črva, zamorimo ga! Kdor tedaj samo poje in pije „za Slovenijo“, tak ni pravi rodoljub; on ne bode nič koristil slovenskemu narodu.

Zanikarni Slovenci so, dejal bi, tudi tisti, ki imajo zmožnosti, da bi s peresom orali ledino slovensko, pa se še ne dotaknejo ga. Kako bodo odgovor dajali od svojih talentov, s kterimi bi lahko neizmerno koristili, pa so preleni, da bi kaj storili.

Pa tudi tiste slovenske pisatelje prištevam zanikarnim, ki si ne izvolijo pravega, njim najprikladnejšega področja, v kterem bi mogli vspešno delati za razvoj svojega naroda. Nikamor ne kaže, ako „ob polni luni“ pesmarijo, ob deževnem, grdem vremenu pa besede grizejo ali slovničarijo; ako o postu trecijalke dražijo, o volitvah pa jalovo politiko uganjajo, namesti da bi delali, ako spomladi in jeseni kmetujejo, pozimi pa godejo in plešejo. To ne gré. Devet rokodelcev ali pa deset stradalcev. Zapomnite si, mladi nadepolni sinovi modric, da, ako si ne izvolite pravega stališča na slovenskem slovstvenem polji, da boste, kakor čas nanesse, enkrat lačni pesniki, enkrat pa strgani prozaiki!

Ali kaj pomaga, če Slovenec še toliko skrbi in dela za svoj zanemarjeni narod, ako pa meni, z „december-skim brezvernim liberalizmom“ osrečiti ga! Ali se vam res nič ne smili ubogi narod? Z brezvernim liberalizmom ga nikdar ne povzdignete k pravi stalni sreči in zadovoljnosti. Slovenski narod je veren in pobožen, takovega moramo ohraniti, če ga hočemo res osrečiti, oblažiti, olikati. Omika ljudstev obstajala je in morala bi še danes obstajati v tem, da se jim daje, česar potrebujejo v vedah in znanstvih, a ne v tem, da se jim jemlje, kar človeka dela za človeka, ki ne vzame konca kakor živina.

Sklep.

Kdo, ljubi Slovenci in Slovenke, kdo bi mogel preračunati, koliko ur, dni in let smo že izgubili brez prave koristi za Slovenijo? Pomislite; petdeset do šestdeset let človek živi; polovico teh let prespimo, kakih 16 let pa zasedimo v ponemčevalnih šolah. Koliko še ostane za Slovenijo? Oj malo, krvavo malo! In še teh let ne obračamo na blagor narodu svojemu. Kako krvavo malo je to za narod, čegar sinovi in hčere smo, ki nas je odgojil, ki nas živi, in ki nam hrani prostor za grob! Slavljeni France Prešeren, povedi nam ti: kakova čutila so pojila tvoje srce? Prav lepo si razlil ta čutila v pesem, ktero si zapel v spomin Andreju Smoletu:

— — — — —
S srcem obupnim si prišel domú!

Mogla umreti ni stara Sibila,

Da so prinesli jej z doma prstí;

Ena se tebi je želja spolnila;

V zemlji domači ti truplo leží.

Zatoraj ljubimo, iskreno ljubimo milo Slovenijo, svojo dobro mater, ki skrbi za nas svoje sinove in hčere, skrbi do zadnjega trenutka. Nikari je ne žalimo, nikari jej ne delajmo sramote. Podučujmo slovenski narod, dokler se nam glasi, dokler ga kaj imamo, enkrat bi ga utegnili iskati, pa ga ne bode več. Ali se ne spominjate, ljubi bralci in bralke, kaj je bil izustil nek ošaben Nemec, rekši, da „v petdesetih letih ne bo več nobenega Slovenca in Slovenke!“ Skrbimo, da se ne vresničijo te strahovite besede! Ako smo tedaj že veliko ur, dni in let izgubili za Slovenijo, odsle naprej ne gubimo nobene ure več, nobene več, pravim.

Znanstvene stvari.

Kaj je prestopno leto? in kako se je to stvarilo?

Iz L. na Goriškem je došlo „Novicam“ sledeče vprašanje:

„Povejte mi drage „Novice“, ker „Pratika“ letošnje leto imenuje prestopno leto in ravno ta mesec (svečan), ki zdaj teče, ima 29 dni, tedaj en dan več kot lani, zakaj to in od kod to, da vsak svečan nima 28 dni? Ko sem jez v ljudsko šolo hodil, so nam le nemščino vbijali v glavo, namesti da bi nas bili v materinem jeziku podučevali v takih in družih enakih rečeh, ki jih tudi kmet vedeti mora, da ne ostane božji vlek vse svoje žive dni“.

Radi damo na to vprašanje odgovor in to tem več, ker utegne še dokaj družih naših rojakov biti, ki so v istih okoliščinah v nekdanjih ljudskih šolah hlače trgali.

Ko je Bog svet vstvaril, vstvaril je tudi čas; al takrat človeštvo ni vedelo za to, kaj je leto, kaj pol leta, kaj mesec, kaj teden itd. Kmalu pa so ljudstva čutila potrebo, čas deliti v krajše in dalje dôle. Prva pomoč za to je nevednim ljudem bila luna, pri kateri so videli, da je je enkrat le en krajec, zdaj pol, zdaj cela krogla. Te premene lunine so kmalu zapazili in prvo je bilo, da po luni (mesecu) vpeljali so dôlebo od 29 in 30 dni. Al kmalu so potem razvideli, da ponavljajoči se letni časi so še bolj pripravi, razvrstiti čas in opravila kmetijstva, lova itd., kakor pa premeni lune. Tako je postala delitev časa v leta, ki se niso ravnala po luni, ampak po solncu. Vendar je prejšnja delitev časa na mesece se tako vkoreninila in se za delitev časa v krajše dôlebo tako potrebna skazala, da je niso mogli lahko odstraniti, in tako so po solnčnem teku določeno leto razdelili v krajše dôlebo po luninem teku. Al kmalu so spet zapazili, da leto ni imelo enako število, na priliko, 12 luninih mesecev. Prisiljeni so bili tedaj razširjati in stisnovati letne čase, ter tū in tam popravljati, dokler ni bila zmešnjava velika in se potreba pokazala, siloma spet prememb vpeljati.

Te zgodovinske črtice se nam je potrebno zdelo omeniti, predno prestopimo na odgovor vprašanja, ki je stavljeno „Novicam“. Odgovor jasen nam daje slovenska stoletna naša pratika tako le:

Leto v splošnem pomenu je neki daljši odloček časa, ki okrog pride, rekel bi, okrog letí, in se mu menda ravno zato, ker letí, leto pravi. Vsako leto, če dni in noči štejemo, pride v 12 mesecih ali v 52 tednih in enem dnevu, ali v 365 dneh okrog, in se navadno leto imenuje. Solnce pa potrebuje nekoliko več časa kot 365 dni, da svoj ték po naši dozdevi dopolni, prav za prav pa ga le zemlja potrebuje, da okrog solнца pride, in ta čas znaša 365 dni, 5 ur, 48 minut in 48 trenkov ali sekund. (Vsaka ura ima 60 minut, minuta pa 60 trenkov ali sekund.) Solnčno leto je tedaj 5 ur, 48 minut in 48 trenkov daljše, kakor je navadno leto, in ta razloček med navadnim in solnčnim letom v 4 letih znaša 23 ur, 15 minut in 12 trenkov, tedaj skoraj en cel dan, v 8 letih še enkrat toliko, v 400 letih 96 dni, 21 ur in 20 minut. Iz tega se razvidi, da se navadno leto toliko dalj od solnčnega odmikuje, kolikor več let preteče. Iz tega vzroka bi se lahko zgodilo, da bi po več preteklih letih v pratiki že poletje kazalo, ko bi po solncu še zimo imeli.

Ta razloček med navadnim in solnčnim letom so že stari spoznali, toraj so se mnozih pripomočkov poslužili, navadno leto po solnčnem vravnati. Julij Cezar, viši zapovedovalec v Rimu, učen mož in zelo

prebrisane glave in srčen vojščak, je 47 let pred Kristusovim rojstvom pratiko zboljšal in popravil, ker je dva meseca brez imena med listopadom in grudnom v pratiko postavil; eden teh mesecev je imel 34, drugi pa 33 dni, in tako je tisto leto 14 mesecev dolgo bilo in spet po solnčnem vravnano. Da bi se pa sčasoma navadno leto od solnčnega spet ne ločilo, je Julij Cezar ukazal, vsako četrto leto med 23. in 24. svečanom en dan v pratiko vložiti ali vmes djati, da je tako vsako četrto leto 366 dni imelo namesti 365, in tako leto imenujemo prestopno. Te od Julija popravljene in zboljšane pratike, ki se je po njem Julijeva pratika imenovala, so se tudi vsi kristijani v Evropi do leta 1585. po Kristusovem rojstvu posluževali.

(Konec prihodnjič.)

Poročilo

o VII. občnem zboru slovenske Matice

15. februarija 1872.

(Dalje.)

III. O pisateljih oziroma knjigah.

Rodoljubni pisatelji so tudi to leto bili jako marljivi, kajti nakupičili so toliko slovstvenega blagá, da društvena blagajnica z novci, kolikor jih je smela potrošiti, ni mogla vsega spraviti na svetlo. Naj njihova dela objavim slavnemu zboru:

a) Gosp. Janez Zajec, gimnaz. profesor v Novem mestu, je prevodil Schoedlerjevo mineralogijo in geognozijo; tiskane je 10½ pôle,

b) V „Letopis“ za 1871. leto, ki je razdeljen na tri dele in obsega 32½ pôle, so pisali

I. del: Poročajoči tajnik „životopis Mat. Debeljaka in Ant. Kosa“, potem „poročilo o odborovem delovanju z imenikoma“;

II. del: znanstvene razprave: J. Parapat „o turških bojih v XV. in XVI. veku; Davorin Trstenjak „raziskavanja na polji staroslovenske zgodovine in mythologije“; L. Gorenc „ciganije v Angleškej“; Dr. Maks Samec „črtica o vplivu podnebja na človeški organizem in razvitje njegovih bolezni“ — in „spektralno analizo“; Andrejčkov Jože — Gomiljšak „nekaj iz ruske zgodovine.“

II. del: lepoznavske spise: L. Gorenc „Adamante“; A. Jeglič „pisma o vedah in umetnijah“; A. Podgorjanski „Pesni“; Luijiza Pesjak-ova „Moja zvezdica“ — in „pesni“; Andrejčkov Jože — Gomiljšak „Mačeha in pastorka“; dr. E. H. Costa „bibliografijo slovensko od meseca novembra 1870. leta do konec 1871. leta“.

c) Mat. Cigale je preskrbel imenje za III. snopič slovenskega atlanta (Afrika, Avstralija in evropska Rusija), ktereга konec tega meseca dovrši Ferd. Kóke na Dunaji. Gosp. Cigale je dalje pričel sloveniti imenje za IV. snopič.

Omenjeni dve knjigi, ki obsezate 43 tiskanih pól in se ravno razpošiljate, s „Koseskijevimi deli“ s 43 polami, ki jih udje že imajo v rokah, in III. snopič slovenskega atlanta, ki se razpošlje konec meseca marcija t. l. — to so roji, ki jih Matica svojim udom dá za 1871. l.

d) Iv. Tušek je poslovenil Pokornijevo „rastlinstvo“ s 350 podobami.

e) Fr. Erjavec pa Pokornijevo „živalstvo“ s podobami.

Obé te knjigi namenjeni za naše srednje šole in s svojimi prezalimi podobami gotovo všeč vsem društvenikom, se v Pragi pridno tiskajo ter se dovršite do konca meseca marcija t. l., in koj potem razpošljete s III. snopičem atlanta vred.

Ker se te dve knjigi že rabite v kranjskih srednjih šolah, zato se je poskrbelo, da učenci v roke dobé njune posamesne natisnjene pole.

Stroški za obe te knjigi bodo znašali okoli 4000 gld.

Posledica teh visokih stroškov pa bode ta, da Matica za 1872. leto ne bode mogla nič drugega dati na svetlo, ako jej ne dojde mnogo zaostalih letnih doneskov ali ako jej ne pristopi mnogo novih udov.

Pri vsem tem je odbor vendar naročil IV. snopič slovenskega atlanta s tremi zemljevidi (Nemčijo, Italijo in evropsko Turčijo), ker se mu neobhodnje potrebno zdi, da se kmalu dopolni atlant. To pa je bilo mogoče, da se je poprijel gosp. Ferd. Köke jeve ponudbe, vsled ktere se imenovani snopič sicer dovrši 1872. leta, a Köke-ju plača še le 1873. leta.

Kje pa ostane poročilo in imenik za 1872. l., ki ju Matica po pravilih ima podati svojim društvenikom? — Kje je „Letopis“ za znanstvene in zabavne spise?

Temu vprašanju bodi kratki odgovor ta-le:

Odbor bode skušal tudi to spraviti na dan, ker se za trdno nadja, da Matični blagajnici dojde mnogo zaostale letnine in da pristopi mnogo novih udov; kajti kakor je bilo že mimogredé omenjeno, mnogo je še rodoljubov, katerih pogreša letošnji imenik. —

Odbor bi rad še kaj več storil; on bi za 1872. l. rad na svetlo spravil IV. snopič Schoedlerjeve knjige, za kateri mu je g. Tušek že izročil dovršen rokopis; rad bi dovršil „Slovenski Štajer“, kterege imata iziti še dva snopiča, ako mu dojdejo dotični rokopisi; rad bi družbenikom vstregel s katerim snopičem Stanko Vrazove zapuščine, ktero v red deva gosp. dr. Gr. Krek. Tudi Majciger-Šumanovega „narodopisa slovanskega“ nam je v rokopisu došel I. oddelek. — Odbor je sprejel g. Iv. Tuškovo ponudbo, češ, da Matici spiše 6 knjig o človeških delih.

Vse to dovolj jasno priča marljivost naših pisateljev, kateri so Matici v preteklem letu pomagali, da se je popela na isto stopinjo, da ima rokopisov na izbiro.

IV. Delovanje odbora in poverjenikov.

Po VI. občnem zboru je odbor imel pet skupščin, in sicer: a) XIX. 1. decembra 1870. l.; b) XX. 9. februarja 1871. l.; c) XXI. 31. maja 1871. l.; d) XXII. 31. avgusta 1871. l.; in e) XXIII. 2. novembra 1871. l.

Ker so odborove obravnave obširno popisane v poročilu, ktero je privezano „Letopisu“, zato mislim, da mi ni treba obširnejše govoriti o njih.

Vendar pa ne bode odveč, omeniti nekterih stvari, in sicer naslednjih:

a) V djansko zvezo književne vzajemnosti je Matica stopila s „slovansko Matico“, ki se je vstanovila v Pilznu.

b) Odbor je gotovo društvenikom ustregel s tem, da je tudi preteklo leto mnogim knjižnicam, društvom in učencem podaril nekoliko matičnih knjig, in sicer:

1. idrijskim nedeljskim učencem;
2. „Vendiji“, slovstvenemu društvu jugoslovanskih tehnikov Gradcu;
3. Prečastitemu mil. škofu Ignaciju Mraku in velezaslužnemu misijonarju Fr. Pircu za Slovence v severni Ameriki bivajoče;
4. političnemu društvu „Napreju“ v Šmariji na Štajarskem;
5. národni bukvarnici v Idriji;
6. šolski bukvarnici na Planino v ipavski dolini;
7. bralnemu društvu v Mali nedelji;
8. knjižnicam kranjskih ljudskih šol 200 odtiskov knjige „Štirje letni časi“ s sklepom, da se ista knjiga hoče po primeri darovati tudi šolam družih

slovenskih dežel, ako se deželni ali okrajni šolski sveti oglašé za-njo;

9. okrajnima učiteljskima knjižnicama v Kozjem in Brežicah;
10. katoliško-političnemu društvu v Globokem pri Brežicah;
11. ubogim realnim učencem v Ljubljani in revnim gimnazijalnim dijakom v Kranji;
12. prečastitemu škofu F. Paškalu Vuičiću, apostol. namestniku v Bosni;
13. slavni nadsodnji graški za vjetnike v slovenskih deželah;
14. čitalnici v Ribnici.

c) Matica se je s svojimi knjigami in zemljevidi vdeležila izložbe prve obče hrvatske učiteljske skupščine ter je od centralnega odbora prejela „priznanico“, ktera se je v okviru obesila v Matične sobe.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Čubar na Hrvaškem 20. svečana. ACL. — Bralci „Novic“ že vedó, da kakor pri vas na Slovenskem gospodariti hoče votli nemškutar, isto tako kod nas, če ne še huje, oholi magjaron. Čudno je, da je tako „narobe svet“ in da v Cislajtaniji kakor v Translajtaniji ni nikogar, ki bi predrugačil, kar je narobe na svetu. Naj vam v dokaz tega tudi to povem, da v Čubru letos o pustu nismo imeli nobene narodne veselice; mi, rodoljubi, nismo tedaj nič znali od pusta. Maškarali so se samo magjaronski činovniki in njihovi prijatli, navdani magjaronskega duha. Od naše županije Ričke pozvani smo bili vsi občinski sudci, od vsake občine en zastopnik, od naroda voljen. Pri skupščini govorilo se je mnogo; no, vendar upamo, da ne bodo zastonj naše besede.

V Gorici 23. febr. —x+y. — Kedar gré meščan med znance in prijatle na kmete, prvo, po čemur ga poprašavajo, je: kaj je kaj novega v mestu? In res, kdor ktero mesto pozná, mika ga vse, kar se tam godí, tem več, če gré za vprašanja, kakoršna dandanes svet pretresajo, — za vprašanja, katerih odbojni učinek se razodeva v najskrajnejših kotih držav in dežel, v katerih so na dnevnem redu. V 5. številu „Novic“ sem razložil, kaj in kako se je godilo pred novim letom s svetopisemskimi podobami v tukajšnjih mestnih ljudskih šolah. Danes naj povem nekaj drugega oni dogodbi sorodnega, kar se je pripetilo po novem letu. Prve dni tekočega leta so imele opraviti nova voditeljica in učiteljice mestne dekliške šole v postavi zapovedano prisego vpričo mestnega župana, kot prvosednika mestno-okrajnega šolskega sveta. Potem ko je bil nek uradnik postavno formulo prebral in so jo učiteljice za njim porekale, pristavile ste dve izmed njih po besedah: „Tako mi Bog pomagaj“, še te-le besede: „salvo i diritti della Chiesa“ (to je pa da ostanejo obvarovane cerkvi njene pravice). Gospod župan je te dve učiteljici precej ostro zavrnil in podučil in na zadnje ste molcé prisego podpisale, kakor vse druge. To je izvedel „Isonzo“ in zdajci raztrobil, ker se mu je zdelo, da je voda na njegov mlin. V eni naslednjih sej mestnega starešinstva je nekdo župana zarad te zadeve interpeliral in župan jo je pojasnil. Al nekteri niso bili zadovoljni z njegovim pojasnilom in so le naprej rili, in to iz dveh vzrokov, kakor se kaže. Hoteli so pozvedeti, kdo je bil učiteljici nastavljal, da ste s pridržkom prisegle in pa župana v zadrego zaplesti, češ, da ni bilo vse tako, kakor je on v mestnem zboru povedal. Sosebno pa jim je šlo menda za to, ali je ukazal uč-

Znanstvene stvari.

Kaj je prestopno leto? in kako se je to stvarilo?

(Konec)

Ker pa solnčno leto 365 dni, 5 ur, 48 minut in 48 trenkov obsega, tedaj te ure, minute in trenki v 4 letih le 23 ur, 15 minut in 12 trenkov znesó; toraj je Julij Cezar, ko je vsako četrto leto en cel dan v pratiko vložil, v slednjih štirih letih 44 minut in 48 trenkov preveč k letu pridjal, in ta majhna pomota je v 129 letih toliko nanesla, da je v letu 82. po Kristu-sovem rojstvu že en cel dan v Julijevi pratiki preveč bil, in v družih 129 letih sta še dva dneva v pratiki preveč hodila, in iz te majhne Julijeve pomote je prišlo, da so v 16. stoletju dnevno in nočno enakost, ki je po solnčnem hodu zmiraj 21. sušca, že 11. sušca imeli. Ko bi se bili po Julijevi naredbi, vsako četrto leto en cel dan pratiki pridjati, ravnali, bili bi sčasoma že v svečanu, in potem v prosencu v svojih pratikah dnevno in nočno enakost imeli, dasiravno sta si noč in dan, po solncu šteti, zmiraj le 21. sušca enaka.

To pomoto odvrniti, je papež Gregorij XIII. ukazal pratiko popraviti, ter iz Julijeve pratike 10 dni zbrisati, da je dnevna in nočna enakost tudi v pratiki spet na svoje pravo mesto, to je, 21. sušca, prišla. Dnevi pa, ki jih je papež iz pratike zbrisati ukazal, so bili med 4. in 15. kozoprskom 1582. leta. Tako so tedaj tisto leto od 4. precej na 15. kozoprška preskočili, da so solnčno leto došli. Da se pa pratikno leto sčasoma od solnčnega leta spet ne bi ločilo, in da se prihodnje čase dnevna in nočna enakost iz svojega mesta v pratiki, to je, od 21. sušca ne bi premaknila, je papež zapovedal, da se morajo pratiki dnevi tako-le pridevati, ali kar je vse eno, prestopna leta narejati: 1) Tri leta zaporedoma naj so navadna leta po 365 dni, vsako četrto leto pa naj je po Julijevi naredbi prestopno leto po 366 dni. 2) Zadnje leto tristoletja naj je navadno leto, in zadnje leto četrtega stoletja pa prestopno leto.

Tukaj še opomnimo, da so vsi katoliški kristijani od papeža Gregorija XIII. v letu 1582. zboljšano in po solnčnem hodu vravnano pratiko sprejeli, le samo nekatoličani: Luterani, Greki, Rusi in drugi razkolniki je niso hoteli sprejeti. Ker so tedaj vsi ti v svojih pratikah 10 dni za nami ostali, je gotovo to veliko zmešnjav v zadevi vsakdanjih opravil, ki so jih katoličani in nekatoličani med seboj imeli, naredilo, in se še večih pomot in zmešnjav bati bilo; zato so se nekatoličani v nemških deželah v letu 1700. vdali, ter so od papeža Gregorija zboljšano in popravljeno pratiko sprejeli, in so 11 dni v svoji pratiki, namreč od 18. svečana na 1. sušca preskočili, in se v oziru leta z nami zedinili. Pozneje so se tudi Anglijani in Švedi naše pratike poprijeli. Le samo Grki, Rusi in drugi razkolniki se še Julijeve pratike držé, in so v svojih pratikah že 12 dni za nami. Če hoče kdo izvedeti, kateri dan Rusi danes po naši pratiki imajo, naj po naši pratiki 12 dni odšteje; če pa iz starovercev pratike dan po naši pratiki zvedeti želi, naj k njih pratiki 12 dni došteje.

Če je to ali uno leto navadno ali prestopno, prav lahko tako-le izveš: Deli zadnje dve številki tistega leta, od ktere ga to izvedeti želiš, s številko 4; če se te dve številki v enake dele brez vsega ostanka razdeliti daste, je tisto leto prestopno; če pa kaj ostane, kar pa nikoli čez 3 ostati ne smé, je navadno leto, in ta ostanek pokaže, ktero navadno leto je to od zadnjič preteklega leta.

Šte pa zadnje dve številki kakošnega leta dve ničli

(00), ktera leta se stoletja imenujejo; takrat pa prve dve številki s številko 4 razdeli, in leto je prestopno takrat, če ti pri tem deljenji nič ne ostane, če ti pa kaj ostane, je navadno leto.

Poročilo

o VII. obnem zboru slovenske Matice

15. februarja 1872.

(Dalje.)

Matični knjižnici je ali zamenjema z drugimi slovstvenimi društvi ali od rodoljubov podarjenih došlo 191 zvezkov, ktere z naslovi našteva gosp. knjižničar v svojem poročilu (glej „Letopis“ stran 44. 45. 46. 47. in 48).

Konečno imam omeniti še ene stvari, ki je v časnikih napravila nekakov hrup, da slavni zbor izvé popolno resnico.

Bilo je pri XX. odborovi skupščini, da je g. predsednik dr. E. H. Costa stavil predlog: Naj odbor vloží prošnjo za privoljenje lastne tiskarnice, ktera bi utegnila Matici jako pomnožiti dohodke. — Odbor je soglasno pritrdil temu predlogu.

Izvrševaje ta sklep je upravnistvo 28. februarja 1871. leta, šte. 45, vložilo dotično prošnjo: C. k. deželna vlada je z odpisom od 26. marcija 1871. l., šte. 2071, Matici dala prošeno privoljenje s pristavkom, da jej Matica, predno prične to obrtnijo, vsled 5. §. obrtne postave od 20. decembra 1859. l. v potrjenje imenuje sposobnega opravnika, ki bode v Matičnem imenu vodil tiskarnico. — Pred obravnavo tega privoljenja v XXI. skupščini g. dr. E. H. Costa naznani odboru, da g. Blaznik Matici hoče prodati svojo tiskarnico z vsem blagom, z vsemi svojimi založniškimi pravicami in hišo, ter odboru v pretres stavi tri vprašanja: a) ali je ali ne sedaj ugodni trenutek, da se Matica poprime svoje pridobljene pravice? b) Ali se naj Matica z gosp. Blaznikom spusti v dogovor? in c) ali si naj Matica napravi čisto novo tiskarnico? — Da se važna ta stvar resno prevdari, obveljal je nasvet: „naj se po listkih voli odsek treh odbornikov, ki do prihodnje odborove skupščine pretresa vsa tri vprašanja in temeljito poroča odboru. V ta odsek so bili izvoljeni gg.: dr. Razlag, Vilhar in Lésar.

Pri XXII. skupščini v imenu tega odseka poročal je A. Lésar in stavil nasvèt: „Naj odbor izmed sebe izvoli odsek treh odbornikov, ki si smejo privzeti izvedencev, da po načelih, izrečenih v poročilu, izdela popolen načrt o osnovi nove tiskarnice v Matičini hiši in vsled tega tudi hišne preuredbe ter poroča prihodnji odborovi skupščini. — Odbor brez vsega besedovanja soglasno pritrdi nasvetu in v ta odsek zopet voli: dr. Razlaga, Vilharja in Lésarja. V imenu tega odseka je g. dr. Razlag pri XXIII. skupščini poročal, da se odsek še ni odločil za noben nasvèt, ampak da je našel neke formalne pomislike, ki morajo rešeni biti, predno mu je moč staviti svoje nasvete. Ti pomisliki so: Ali ima Matičin odbor po sedanjih pravilih pravico, en del Matične glavnice vložiti v tiskarno obrtnijo, ker 17. §. Matičnih pravil pravi: Glavnica mora imeti tako varnost, kakoršne je po zakonu treba sirotinskemu imetku“. Če odbor nima te pravice, treba bi bilo premeniti pravila. V tem slučaju pa nastane vprašanje: kdo sme v tem obziru preurediti pravila? — Po 8. §. f., ima občni zbor pravico preurediti pravila; — po 19. §. pa imajo samo ustanovniki, ki so zložili glavnico — pravico skleniti, v kakošen za slovenski narod obcnokoristen namen se obrne društven imetek, ako bi nehalo društvo; odbor pa le tedaj, ako več ne bi bilo mogoče sklicati véliki zbor. — Ti pomisliki so

pa v omenjeni skupščini bili naznanjeni samo zato, da jih odborniki premišljajo, da vedó o njih soditi v skupščini, za katero se njihova razprava dene na dnevni red. — To in nič drugega je odbor obravnaval o osnovi lastne Matične tiskarnice.

Konečno naj še vsem gg. poverjenikom in drugim rodoljubom, ki so pripomogli, da je preteklo leto Matici prirastlo toliko novih udov, za njihov ne mali pa z mnogimi sitnostmi sklenjeni trud v odborovem imenu srčno zahvalo izrečem ter pristavim prošnjo, naj tudi v prihodnje neutrudljivo delajo Matici na korist, vsaj vedó, da s svojim trdom koristijo národu, med katerém so zagledali luč sveta in do ktereга vse njegove otroke veže sveta dolžnost, neumorno delati, da dohití, kar je bilo zamujeno — po krivdi onih, ki so mu toliko let dajali neprebavljivo duševno hrano, — hrano, katero uživaje mora ali hirati najzdravejši narod ali pa svoj naravni značaj s cela premeniti, to je, iznaroditi se — poginiti; to pa je gotovo zoper namen in voljo Njega, kateri je hotel, da se človeštvo razdeli na različne národe. — Tukaj se mi zdi prava prilika, kaj malega odgovoriti ugovoru, ki se sem ter tje sliši o matičnih knjigah, češ, da vse niso pisane za „kmeta“. To je res, da branje Matičnih knjig zanima le one, ki so kakor koli dospeli na neko višo stopinjo omike, na kateri pa sploh ne stoji ne samo slovenski, ampak nobenega naroda kmet. — Vendar pa s tem ni dokazano, da Matične knjige ne koristijo vsemu narodu, tudi kmetu; kajti vsakemu narodu sploh, in kmetu posebej je treba voditeljev, učiteljev; sposobnih voditeljev in učiteljev pa nikdar ne bode imel brez potrebnega slovstva. In kdo more trditi, da se je ktereга koli naroda slovstvo razvijalo in množilo brez tacių knjig, kakoršne izdaja Matica? — Kdor zida hišo — in Matica stavi duševno poslopje — mora najprej vložiti podlago, in na-njo še le kvišku zidati. Prav tako je — zdi se mi — ravnala in mora tudi preudarno ravnati naša Matica. — Tudi še neka druga prilika zdi se mi primerna. — Matici je ravnati, kakor dela gospodinja, ki peče kruh. Najlepši moki primesi nevžitnega kvasú, dobro vedoč, da brez kvasú ni kruha. Omenjeni ugovor se mi zdi tako piškav, kakor bi kdo rekel: srednjih in viših šol ni treba, ker ne učé kmeta. To je res. Ali pa kmetu nikakoršna korist ne dohaja po srednjih in viših šolah? Navdaja me srčna želja, naj bi se Matici kmalu posrečilo dovršiti podlago vsemu slovstvu in vstaviti kvas — potem bode ono gotovo naglo vshajalo, zlasti če se pomnožé stavitelji, to je, društveniki in pisatelji. V to pa pomozí Bog!“ (Kon. prih.)

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

II. pismo.

Danes, dragi brate! zavoziva jo v duhu naprej od Sevnice naprej proti Zagrebu. Od Sevnice naprej se savska dolina zopet malo bolj stisne, je pa vendar dovolj prijetna. Kmalu smo bili na postaji trga Rihemberga, kjer smo dobili nov „Zuwachs“. Ne zameri mi, če katero vmes tudi po nemški rečem; vsaj je konduktér tudi vedno le vokal „fertik“, akoravno smo se vozili skozi in skozi po zemlji slovenski. — Daljava med Rihenbergom in postajo Krško-Vidensko ni dolga. Kmalu se nam je pokazalo na desnem bregu Save Krško mesto, katero je bilo poslednja leta z mostom zvezano z vasjó Videm na štajarski strani. Pač velika dobrota je ta most za ljudi, zlasti ob velikih povodnjah. — Iz daljave pozdravljal sem Krško; veselil pa se še bolj

bližnje postaje železnične, ker tukaj nas je pričakovalo lepo krdelo součiteljev, dobrių znancev in prijateljev. Kmalu so vozovi napolnjeni, in zvonec zabinglja na odhod. Odsle je šlo kaj živahno in veselo naprej. Po vozovih izvrstno petje, raznovrstne šale, zabavno pomenkovanje; okolica pa, po kateri nas je drvil močni hlaon v urnem teku, čarobno prijetna. Od Krško-Vidma naprej se namreč svet hipoma odpre. Na desni tam unkraj Save se kaže na prvo v mični legi Leskovica z znanim Šrajbarskim turnom zadej na griču. Tam gori je svoje dni sam žlahni grajščak, znani po svetu pod imenom „Zelen Anastazij“, iz slovenskih narodnih pesem koval nemške ter proslavljal narod naš resnično po zasluženji; al naredil je ta gospod pozneje silen „prekucius“, ki bi jo menda zdaj rad dognal do tega, da bi dandanes slovenski kózji pastir že na paši duhtal nemške poezije. — Od Leskovice dalje se razprostira okolica Cerkljanska, Kostanjeviška ter se polagoma odpira široka dolina proti Št. Jerneju in Novemu mestu, ali po nemški novokrščenemu „Rudolfovemu“. Visoki gorjanci delajo mejnik temu razgledu. Nič manj sprelep pa je tudi razgled na levico tje po okolici Artiški, dalje gori proti Vizelu itd.

Zdajci smo bili v Brežicah, to je, na postaji tega imena; o mesticu samem pa je komaj sled. Lepo moraš prositi kakega sopotnika, da ti pokaže, kje se ti iz daljave brežki mestni stolp nasproti blišči izmed poljskih dreves. Res, kaj prijetna komoditeta to za popotne ljudi zimski čas, ko vlak le-sem dospe že v tamni noči! Mi smo se danes vendar vozili še ob času, ko se je solnce ravno jelo nagibati v zaton, in je sprelepo okolico res rajskomilo razsvetljevalo. Na daljnem potu smo imeli na levici prostrani razgled proti Bizelskim goram; na desno pa unkraj Save proti Čatežu, Jesenicam, Samoboru itd. Kmalu smo zdrčali memo lepe nove, v bizantinskem zlogu pozidane farne cerkve Dóbovske; še malo naprej, in urno pihajoči hlaon prestopil je z nami rečico Sotlo — mejo hrvaško.

Razlika na polji se je kmalu poznala, ko smo bili čez mejo, in le dvojno se je moglo soditi: ali je bila na Štajarskem boljša letina memo Hrvaške, ali pa imajo v drugi deželi veliko več polja, in ga ne morejo toraj tako dobro obdelavati, kakor v prvo imenovani. Bližnja postaja „Zaprešič“ je s svojim imenom naredila med šaljivimi filologi nekoliko smeha; naprej vozivši pa smo se kmalu približali zopet gorovju in neposrednji bližavi naše stare znanke Save. Še ena mala postaja „Pod-sused“, nas je ustavila za kaka dva trenutka, potem pa se je jela sukati železna tir vedno bolj tje na levo, svet se nam je odpiral čezdalje bolj, in kmalu smo iz daljave pozdravili zidine stolnega mesta trojedine kraljevine, slavnega Zagreba. Kedar železnični popotnik kako mesto iz daljave vgleđa, vé, da zdajci je tudi tam; toraj smo jeli tudi mi zbirati svoje popotne mavhice, in komaj smo imeli jih v rokah, že je prisopihal utrujeni hlaon v dvore obširne postaje Zagrebske.

Še le zdaj, ko smo se jeli vsipati z vozov, videli smo, kako resnično železno dnino je imel danes „lukamatija“. V hipu je bil ves kolodvor poln raznovrstnih popotnikov, se ve, po večem delu učiteljev. Zagrebska deputacija, ki nas je tu pričakovala, vabi nas, naj stopimo v „kolo“, in ko se to zgodi, bili smo z navdušenim ogovorom pozdravljeni. Na odzdrav našega vrlega g. A. P. napotimo se proti mestu, kjer nam je bilo naročeno oglasiti se v pisarni hotél-a pri „avstrijskem caru“, kjer je deloval „stanbeni odbor“. Ondi dobil je vsak učitelj listič odkazanega mu stanovanja. Mene je doletela sreča, da sem dobil stanovanje pri častitem rojaku našem g. Jeglič-u, ki me je s posebno gostoljubnostjo sprejel ter odkazal sobo z vsem mogočnim komfortom

v sedanjem veku mogočen faktor. Ni davno še, kar se je v Gradci ustanovilo „društvo pisateljev“; Čehi imajo že več let takošno društvo, ki mu je ime „Svatibor“. Ono ne povspešuje samo literarne delavnosti, nego tudi materialno podpira ubožnejše pisatelje. Dunajska „Concordia“ šteje med svojimi udi najodličniše možé, držav-nike in velike trgovce, umetnike in spisovatelje.

Dvadeset let sem, kar je duhu človeškemu odprta svobodnejša pot, in literarnih proizvodov nima več cen-zura v okovih, smo mi Slovenci gledé literarne delav-nosti malo storili. Dasiravno smo mali rod, ali božja previdnost nam je dala obilo duševnih močí. Jeli so Atenjani dosti več duš šteli, nego Slovenci, in glejte, kaj so storili!

Jaz toraj predlagam, da se meseca avgusta ali sep-tembra vsi slovenski pisatelji*) zberó v prijazne pogo-vore, kako bi se dalo društvo slovenskih pisa-teljev ustanoviti, in kako pomagalni fond oživitvoriti.

Poznam obilo prijateljev slovenskega slovstva, ki sicer sami niso pisatelji, ali radi bodo društvo podpirali materialno. Ti bi bili pomagalni soudi.

Kdor je za oživitvorenje takošnega društva, naj svoj pristop pismeno do 30. maja niže podpisanemu naznani, in zraven še sedem provizoričnih odbornikov imenuje. Ti bi si izvolili začasnega starosto, in izdelali pravila za prvi občni zbor, ki bi naj bil v mesecih av-gusta ali septembra. Tudi naj se v pismu imé mesta pristavi, v katerem naj se prvi občni zbor snide. Po-zneje bi za dušno vzbujanje in vzbujanje narodne za-vesti sploh dobro bilo, da bi se občni zbor vsako leto v katerem drugem mestu slovenskih dežel zbiral. Tako delajo nemška društva filologov, naravoslovcev itd., in videli smo z lastnimi očmi, koliko vpliva imajo takošna shajanja učenjakov, ne samo na mesto, nego tudi na vso deželo. Pri teh zborih bi se brali najboljši spisi, ki bi pozneje se v organu društva objavljali. Bilo bi to shajanje tudi rekreacija za vsakega pisatelja samega, in povabljenemu občinstvu bi se pripravil dušni vžitek v svojih posledicah nepopisljiv. Narod po svojih dušnih voditeljih zastopan, bi še obveljal bolje, nego po poli-tičnih „taborih“, literarne močí bi se spoznavale, delo lože razdeljevalo, in v kratkem bi mlada nježna cepika dorastla v močno plodonosno drevo.

Naj se ta moja tukaj sprožena misel, ki izvira iz najboljšega skoz in skoz nesebičnega namena, vsestranski prevdari. Ker učenjakov uprava je: „republika“, ni se bati avtokracije, absolutizma, manje pa še bi kori-stila našemu početu dušna aristokracija. Prosim toraj vse slovenske pisatelje, naj mi do gori odločene dobe naznanijo svoja mnenja; upam, ker je moja ideja prak-tična, da ne bodem nove bridke izkušnje v življenji doživel, ktera bi me sicer ne bi odvracevala do smrti posvečevati svojih dušnih močí slovenskemu slovstvu, vendar bi me utegnili s pravičnimi dvombami napolniti zaradi bolje naše prihodnosti“.

Na Ponikli (Ponigl, Südbahnstation) 25. februarija 1872. leta.

Poročilo

o VII. občnem zboru slovenske Matice

15. februarija 1872.

(Konec **)

Po prebranem tajnikovem poročilu g. prvosednik vpraša: ali kdo želi kaj opomniti o poročilu?

*) Tudi domači umetniki slikarji, podobarji, godbeni skla-datelji naj bi stopili v to kolo. Pis.

**) S tem oddelkom zapisnika o VII. občnem zboru, so-glasno poverjenega v 24. odborovi skupščini 7. t. m., naj

Gosp. dr. Jan. Bleiweis poprime besedo in go-vorí blizo tako-le: Nekoliko bi rad omenil o oni točki, ki govori o pripravah za Matično tiskarnico. Gosp. prvosednik dr. Costa je sicer v govoru svojem omenil, da se Matici ravno ne mudí s tiskarnico, za katero si je že pridobila privoljenje, ker se knjigi za 1872. leto iz navedenega razloga tiskate v Pragi; vendar se meni zdi, da ne bi bilo prav, ako bi občni zbor molčal o tej stvari ali da bi se omenjeno privoljenje delo „ad acta“. Dandanašnje geslo v obrtniji je konkuren-cija. Znano je, da se sicer ustanavlja društvo, ki hoče osnovati novo tiskarnico v Ljubljani. Prav je, da se napravi nova tiskarnica, kajti Ljubljana ima še danes samo 4 tiskarnice, kakor jih je imela pred mnogimi desetletji; da je toliko tiskarnic za Ljubljano premalo, to je pokazal zadnji naš deželni zbor, toraj še enkrat rečem, prav je, da se snuje nova tiskarnica; živela konkurencija! Al prav iz tega razloga naj tudi Matica ne popusti svojega privoljenja. Da je slovstve-nim zavodom treba tiskarnice, to je očitno pokazala tudi sv. Mohorja družba v Celovcu. Kar pa treba in koristi Celovcu, isto tudi v Ljubljani. Jaz toraj z ve-seljem pozdravljam odborovo delovanje na to, da si Matica napravi tiskarnico, in prav rad bi tudi slišal, kakošnega mnenja je občni zbor. Treba je tiskarnice pa ne samo ene, ampak več naj se jih napravi. Nikar, pa, gospôda, ne mislite, da zadosti le ena, ako si pri-dene naslov „narodne tiskarnice“. Gospôda moja! nikar ne mislite, da národnost tičí v tiskarnici. Tiskar-nica je obrtnija, čisto samo obrtnija, in nič družega; če tudi si nadene naslov „národna“, vendar išče le dela, dobrega zaslužka, in kolikor mogoče visokih ob-resti od vloženega denarja. Če ni dela in dobrega za-zlužka, je naslov „narodna“ ne reši pogina. Zarad na-slova „narodna“ pa ne tiska niti ličnejše, niti cenejše. Ali želite dokaza? V Zagrebu je tudi „narodna“ tiskarnica; pa narodna jugoslovanska akademija za tega del ni šla k njej, ampak njene knjige tiska Albrechtova tiskarnica. Še celó národna časnika „Obzor“ in „Süd-slav. Zeitg.“ v Zagrebu ne izhajata iz národne tiskar-nice. To so menda tehtni dokazi, da pridevek „ná-rodna tiskarnica“ je le beseda, prazna beseda. Naslov „narodne“ tiskarnice si vsaka lahko prilastuje, ker vsaka tiska za narod, a vendar je vsaka le obrtnija in nič družega. O imenovani točki tajnikovega poro-čila o odborovem delovanji stavim tedaj naslednja dva nasveta: a) Občni zbor odboru nalaga, da pozveduje o vspehu Mohorjeve tiskarnice, in b) odbor naj na tanko pretrese pomislke v poročilu navedene in o tej stvari poroča prihodnjemu občnemu zboru.

blagovolijo častiti bralci in vredništvo „Soče“ primerjati po-ročilo, ktero je „Soča“ v številkih 8. in 9. priobčila, da vi-dijo, kako enostransko in sem ter tje neresnično je poročal jej njen dopisnik, v zboru sam pričujoči g. Klavžar goriški. Kdo drug, razen Klavžarja, je na priliko, slišal, da je dr. Bleiweis rekel, da „Matica je morala prav zato svoje knjige v Pragi tiskati dati“, ker vse tukajšnje tiskarnice so imele s tiskom stenogr. poročil dežel-nega zbora opraviti? Le edini g. Klavžar je slišal, kar se ni govorilo, in ljubeznjivo „Sočino“ vredništvo na to laž še dodaja svoje opazke (ali pa Klavžarjeve?) „o slabem spominu“. Tudi je g. Klavžar preslišal vse, kar je predsednik dr. Costa o formalnem oziru dr. Bleiweisovega predloga opomnil, sicer ne bi bil „Sočin“ referent vezal praznih otrobov in goriškega deželnega odbora kancelist ne bi učil na parlamentarnih bojiščih mnogo skušenega predsednika, kaj je v zboru „nepravilnost“. Poštenega dopisnika dolžnost je — če objektivno noče poro-čati — da vsaj v poročilo ne vpleta misli in besed tujih, ki se niso izrazile v obravnavah. Vred.

Za g. Bleiweisom vpraša g. Jož. Gorup: ali ima Matica s čem kupiti ali napraviti si tiskarnico? Zdi se mi — pravi — da je njena glavica, kar je je v obli- gacijah (35.800 gld.), še premajhena, lotiti se tega obrta.

Gosp. dr. Jan. Bleiweis na to odgovori: Jaz nisem tako daleč segel s svojima predlogoma; a tudi nisem nasvetoval, da si Matica osnuje toliko tiskarnico, da bi va-njo vtaknila vse svoje premoženje. Ravnajmo se po zgledu družbe sv. Mohora, in ne bode treba, da bi prenehalo vse drugo njeno delovanje.

Na to spregovori gosp. dr. Jože Vošnjak blizo tako: Jaz nimam kar nič zoper predloga g. dr. Jan. Bleiweis-a; le zoper to sem, da bi občni zbor sprejel „princip“. Osnovano se je društvo, ki si je nakupilo tiskarnico mariborsko, in namerava tudi v Ljubljani napraviti tiskarnico. Ne rečem, da bi katera tiskarnica sama za-se bila národna, al društveniki so rodoljubi, ki ne nameravajo tiskarnico osnovati zaradi dobička, ampak iz rodoljubja. — Ljubljanske štiri tiskarnice več ne zadostujejo, dokaz temu je, da se pošilja tiskati v Maribor. Med Mohorjevo družbo in Matico je razloček. Fond Mohorjeve družbe ni namenjen za izdavanje knjig, ampak ima druge namene; vse drugače je pri Matici. Letnikov ima še premalo, da bi njihovi zneski zado- stovali; pomagati morajo obresti od istine, ki so jo zlo- žili ustanovniki; ti pa novcev niso zlagali za obrt. Sicer pa letos (1872. leta) vsled poročila tajnikovega Matica skoro nič več ne dá v natis, ker se dve knjigi že ti- skate v Pragi. Ako si Matica letos napravi tiskarnico, napravi si jo le zaradi konkurencije, to pa bi bilo jako nevarno, zato ne verjamem, da bi pritrdili ustanovniki. Nevarno je toraj že danes sklepati o „principu“: ali naj si Matica napravi tiskarnico.

Gosp. dr. Vošnjaku odgovori g. dr. J. Bleiweis rekoč: Gosp. dr. Vošnjak je pritrdil, da je treba ti- skarnice, s tem pa je podpiral moja predloga. Ali bi bila „Matična“ ali tako imenovana „narodna“ bolja, to je še odprto vprašanje. Kar je g. dr. Vošnjak govoril o družbi sv. Mohora, to velja tudi od Matice; saj je Matica za 1870. in 1871. leto izdala, če tudi po številu manj knjig, vendar pa več tiskanih pol, nego Mohorjevo društvo, toraj je bilo tudi več staviti; tiskale se njene knjige pač niso v toliko odtiskih, kakor Mohorjeve. Kar je Mohorjevi družbi na korist, Matici ne bode na škodo. Matična ustanovna ima isti namen, ki ga je imela Mohorjeva dosmrtnina. Dr. J. Bleiweis vpraša dr. Vošnjaka, naj bi mu povedal, kaj neki se iz Ljubljane pošilja v Maribor v tisek? (Dr. Vošnjak ime- nuje „Brenceljna“). O zadevah „Brenceljnovih“ ne bom go- voril — nadaljuje dr. Bleiweis in sklepa svoj govor s tem, da reče: „moja predloga nič ne govori o na- čelu prihodnjega ravnanja, nič ne prejudicirata, toraj nista nevarna na nobeno stran.

Nikdo se več ne oglasi za besedo.

Na to predsednik dr. Costa opomni, da ne bi mogel dati glasovati o dr. Bleiweisovih predlogih, ko bi kaj odločilnega imela v sebi, ker občni zbor sme odločevati le o stvaréh, ktere mu predlaga odbor; toda ta predloga sta le formalna ter odboru le nalagati dolžnost, to stvar še dalje prevdarjati; zato sme sl. zbor glasovati o njima.

Velika večina potem pritrdi omenjenima predlogoma.

3. Pri 3. točki dnevnega reda „o računu“ gosp. dr. Vošnjak stavi predlog: „naj se ne bere, ker ga ima v rokah vsak družbenik“. Odbor pritrdi.

Gosp. dr. Costa popraša: ali želi kdo govoriti o računu sploh ali o kateri posamesni točki? — Ker se nikdo ne oglasi, prestopi se k točki

4., pri kateri g. Praprotnik stavi predlog: „naj prvosednik imenuje tri družbenike, da pregledajo, pre-

sodijo in potrdijo društven račun preteklega leta“. Občni zbor pritrdi nasvetu in predsednik v ta odsek izvoli: gg. A. Kremžarja, Em. Guttmana in H. Hohna.

5. Gosp. blagajnik dr. Zupanec prebere proračun za 1871/72. l. — Gosp. prvosednik popraša skupščino, ali želi kdo govoriti o dohodkih in stroških? Ker se nikdo ne oglasi, glasuje se o vseh posamnih točkah proračunovih, ki se soglasno sprejmó.

6. Oddadó se volilni listi. Gosp. prvosednik ime- nuje odsek, kteremu je naloga, prešteti glasove in po časnikih naznaniti odbornike, ki v odbor stopijo namesto onih, ki so bili izvoljeni 1867. l. V ta odsek imenuje: gospode dr. L. Vončino, Fr. Souvana, dr. J. Voš- njaka, Jan. Murnika in J. Flisa.

Gosp. prvosednik se konečno zahvali za obilno vde- ležitev občenega zbora in ob 11. uri razide se skupščina.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

IV. pismo.

Rumeni žarki jutranjega solnca so že razsipali svojo toploto čez glavno mesto Zagreb, ko se 23. avgusta prebudimo sósobáni iz okrepčivnega spanja. Jaderno smo na nogah, da ne bi zgrešili kje kaj zanimivega. Želeli smo danes ogledati Zagreb bolj natančno po nje- govih posamesnih oddelkih. Šli smo vsaki po svojih potih. Povabim Te v duhu s seboj!

Popisal Ti pa bodem, prijatel, Zagreb le tako, kakor sem ga zaporedoma obhodil. Ker je bilo moje stano- vanje v neposrednji bližavi trga Jelačićevega, sem tu začel touristovo opazovanje. Nahaja se ta trg v v dolnjem mestu (polovica Zagreba stoji namreč na griču, toraj se drugi oddelek zove tudi zgornje mesto); on je najprostornejši ter okinčan v sredi s spominkom neumrlega bana Josipa Jelačić-a. Na visokem kame- nem stališču sedi Ti tega ljubljenca jugoslovanskih narodov kip na ponosnem vranču, v junaški desnici britko sabljo sukaje ter kazaje ž njo „naprej“! — Po- služil se je sloveči dunajski kipar Fernkorn pri načrtu tega spominka menda zgodovinskega trenutka, ko je 9. dne septembra 1848. leta junak Jelačić pokazal in ukazal z ostro sabljo svojim hrabrim graničarom pre- stop reke Drave na takrat Avstriji sovražno zemljo ogersko. Škoda, da d a n e s Hrvaška nima Jelačića! — Iz trga Jelačićevega napotil sem se proti prvostolni cerkvi sv. Štefana, ki stoji vzvišena nad imenovanim trgom. Iz osredka nadškofove palače kipijo kviško ogromne zidine slovečega svetišča z visokim stolpom; od sive starosti so ti začrnelo-rujave, čemur pa se ni čuditi. Blizo sedem stoletij postavljena je že ta sveta sgrada v čast Božjo; neštevilni elementarni in tudi zgo- dovinski viharji bučali so že preko njenih zidin; mnogo mnogo veselega in žalostnega je medtem poteklo v dolge večnosti morje; al kraljeva cerkev le še stoji — krasen spominek bogoljubnih starodavnih časov. Zidana je vsa iz rezanega kamna, pa zraven tega bi se vendar še o njej reči moglo: kamenje njeno vdručič že je okamenelo od sive starosti. — Skozi krasno ozaljšani kameneni portál stopim zdaj v notranje prostore. Kolika razlika med zunaj in znotraj! — Mislim, da ga ni človeka, naj je omikan ali priprost, vernik ali nevernik, mislim, pra- vim, da ga ni, kogar ne bi zavzelo strmenje, ako stopi v to prekrasno, gotiško zidano svetišče. (Dunajska Št. Štefanska cerkev je oziroma svoje notranje lepote komaj senca proti Zagrebski). V obširnega presvetišča visoka petera okna, na ktera je prav za prav naslikan